

ANNA DZIEDUSZYCKA-MACHNIKOWA

WYNIKI BADAŃ OSADY KULTURY LENDZIELSKIEJ NA STANOWISKU W ZŁOTNIKACH, POW. PROSZOWICE, W ROKU 1964

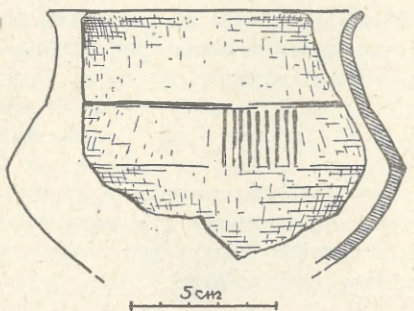
Wielokulturowe stanowisko w Złotnikach badane jest już od trzech lat. Znajduje się ono na szczycie i na skłonie lessowej terasy wiślanej pod Krakowem. W latach 1962 i 1963 przebadano dwa pasy półtarowe o długości 30—40 m. Pasy te, znajdujące się w niewielkiej od siebie odległości, miały zostać w trakcie wykopalisk 1964 r. połączone. Zamierzenie to zostało w znacznym stopniu zrealizowane, co dało w efekcie obszar ponad 7 arów odsłoniętej powierzchni. Na całym tym obszarze znajdują się ślady osadnictwa kultury ceramiki wstęgowej rytej oraz kultury lendzielskiej. W kilku miejscach mamy do czynienia z kulturą lużycką oraz z jednym obiektem z okresu rzymskiego. Stanowisko kopane jest przede wszystkim celem zbadania występujących tam obiektów i materiałów kultury lendzielskiej.

Strop warstwy kulturowej na omawianym stanowisku jest przeważnie niewidoczny, łączy się z humusem. Zjawisko to występuje zresztą na całym stanowisku. Warstwa kulturowa sięga do głębokości 40—60 cm, a nawet do 80 cm, z tym, że w wyższych partiach wykopu na płaszczyźnie terasy jest ona znacznie grubsza (do 80 cm), a niżej, na stoku — cieńsza (ok. 40 cm). Zjawisko to tłumaczy się silniejszym zmyciem wierzchnich warstw, położonych na skłonie. Materiał zabytkowy znajdujący się w górnych partiach warstwy kulturowej jest w wielu miejscach przemieszany. Występuje to również w wypełniskach większości jam. Na głębokości 50—80 cm warstwa kulturowa tworzy w niektórych miejscach wydłużone zaciemnienia, które niżej (ok. 100 cm) rozpadają się na poszczególne jamy, w niektórych wypadkach mamy tu do czynienia z ząbajającymi się obiektami różnokulturowymi, w innych są to, jak się zdaje, jamy jednokulturowe. W sumie odkryto w bieżącym roku 26 obiektów archeologicznych. Większość z nich to niewielkie jamy: 150—250 cm średnicy, 80—30 cm głębokości, o nieckowatym dnie. Były to prawdopodobnie jamy gospodarskie na terenie osad z różnych okresów chronologicznych.

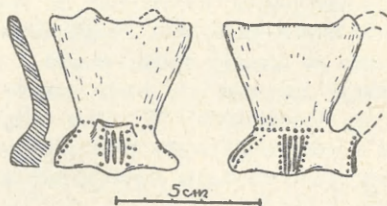
Tegoroczne badania, jak wspomniano wyżej, doprowadziły do odkrycia w tym miejscu śladów osadnictwa z kilku okresów. Kulturę ceramiki wstęgowej rytej reprezentuje jama 49a oraz prawdopodobnie jama 58 II. Pierwsza z nich, zniszczona przez eneolityczną jamę 48 I, stanowiła dno jakiegoś pieca (być może piekarskiego). Podobne piece znaleziono na tym stanowisku w 1962 roku, około 20 m na południowy zachód, na tej samej wysokości stoku terasy. Podobny obiekt znaleziono również na Słowacji, na stanowisku Velki Grab. Ten ostatni związany był z kulturą ceramiki

wstęgowej rytej (typ żeliezowski)¹. Druga jama, 60, znajdowała się na granicy aru 572 sąsiadującego z nie przekopaną ćwiartką B aru 552. Większa więc jej część pozostała nieprzekopana. Wypełnisko jej to bardzo czarna, prawie jałowa w użytku ziemia, z kilkoma skorupami kultury ceramiki wstęgowej rytej. Przynależność kulturowa tej jamy jest niezupełnie jasna. Materiały kultury ceramiki wstęgowej rytej występują prócz tego jako domieszka w wielu innych jamach oraz w warstwie kulturowej.

Fragmenty naczyń omawianej kultury, znajduwane jednakże stosunkowo nielicznie w tym roku, nie odbiegają swym charakterem od materiału z poprzednich lat badań. Na ogół charakteryzuje ją ornament nutowy oraz częściej jeszcze ornament typu żeliezowskiego. Na jednej niewielkiej skorupie, zdobionej ornamentem tego typu, zachowały się ślady czerwonej farby. Ornament typu żeliezowskiego wskazuje na przynależność osady omawianej kultury do jej trzeciej fazy rozwojowej².

Ryc. 1. Złotniki, pow. Proszowice.
Jama XXVIII

Ryc. 2. Złotniki, pow. Proszowice.
Jama XXXII

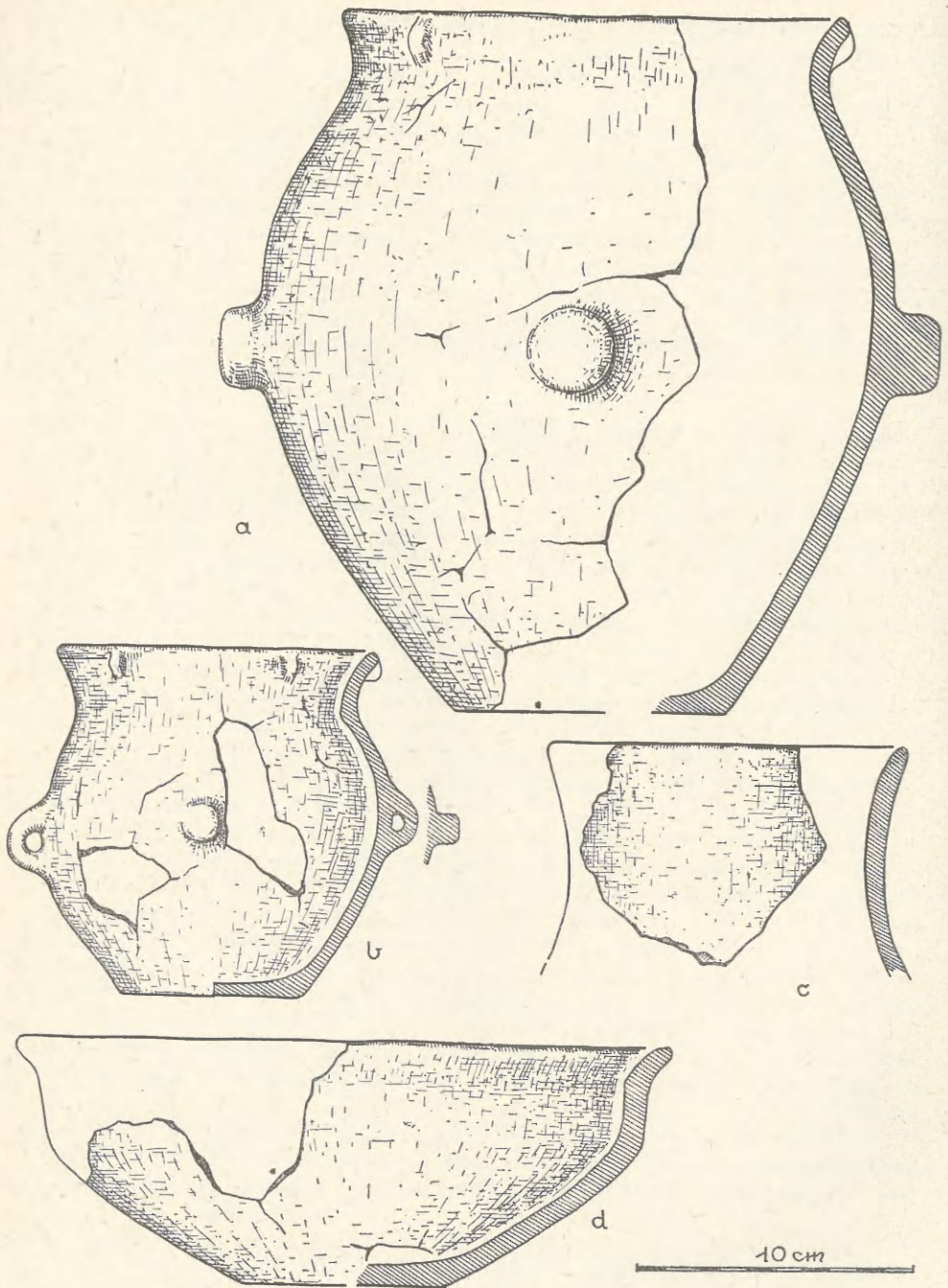
Przeważająca ilość jam badanych w roku 1964 ma charakter eneolityczny. W sumie 10 jam zdaje się przynależć do kultury lendzielskiej. Wśród małych jam o charakterze gospodarskim znajduje się jedna większa (nr 48), mogąca uchodzić za dno obiektu mieszkalnego. Kształt ma owalny, średnicę 4,5 m × 2,5 m, dno płaskiej. Na uwagę zasługuje również jama 47, okrągła, niewielka (średnica 1,20 m, głęb. 0,95 m), o prawie płaskim, nieckowatym dnie. Znaleziono w niej duże grudy polepy, z odciskami konstrukcji drewnianych w kształcie płaskich ścianek, grubości ok. 2,5 cm, a niektórych aż do 6 cm. Polepa tworzyła niegdyś konstrukcję nad obiektem, o czym świadczy jej układ. Duże grudy leżą zwalone wewnątrz jamy, częściowo przemieszane, w większości leżące na skupisku dużych fragmentów naczyń. Jamę tę charakteryzuje też kilkanaście gładzików z uch rozkojowych oraz przęślik o nie spotykanym kształcie (ryc. 4f).

Ceramika z obiektów eneolitycznych wykazuje szereg ciekawych form. Mamy tu do czynienia z materiałem kultury lendzielskiej, w którego obrębie dadzą się wyróżnić dwie grupy. Na wydzielenie ich pozwoliła wstępna analiza i porównanie poszczególnych zespołów. Wprawdzie większość obiektów zawiera materiał prze-

¹ B. Chropovski, *Neolitické osídlenie Zap. Slovenska*, „Slovenská Archeologia”, t. 6: 1958 z. 1, s. 21.

² T. Kulczycka, *Uwagi o chronologii kultury starszej ceramiki wstęgowej w górnym dorzeczu Wisły*, [w:] *Studia i materiały do badań nad neolitem Małopolski*, Prace Komisji Archeologicznej, nr 4, Wrocław—Warszawa—Kraków 1964.

Ryc. 3. Złotniki, pow. Proszowice. Jama XXIV

mieszany, tym niemniej kilka z nich można traktować jako zespół „czysty”, co pozwala na analizę porównawczą.

Podstawą do wydzielenia pierwszej grupy jest materiał ceramiczny z wyżej opisanej jamy 47. Materiał ten pozwolił na wyróżnienie kilku form charakteryzujących tę grupę w Złotnikach. Należą do nich: 1) dość duże naczynie o esowatym profilu, z dużymi guzkami na największej wydętości brzuśca oraz małymi, podłużnymi guzkami pod krawędzią (ryc. 3a); 2) pucharek z krótką, lejkowatą szyjką, z czterema podłużnymi guzkami pod krawędzią, dwoma guzkami spłaszczonymi na wierzchołku i dwoma małymi uszkami na największej wydętości brzuśca (ryc. 3b); 3) naczynie o (prawdopodobnie) dość kulistym brzuścu, ze zwężoną szyjką, lekko rozwarte przy krawędzi (ryc. 3c); 4) misa profilowana (ryc. 3d); 5) pucharek na wydętej nóżce (ryc. 4a); 6) pucharek na pustej nóżce, o silnie rozwartej czarce (ryc. 4b); 7) jajowaty pucharek z załomem między krótką, kielichowatą rozwartą szyjką a brzuścem. Naczynie to charakteryzują bardzo cienkie ścianki przypominające pod tym względem ceramikę typu lużianki (ryc. 4c); 8) duże, grubościennie naczynie o krótkiej, przewężonej szyi, lekko odwiniętej przy krawędzi (ryc. 4d); 9) naczynie o baniastym, dwustożkowatym brzuścu i krótkiej lejkowatej szyi (nie zachowanej). Naczynie zdobią płaskie guzki typu „główki nitów”, umieszczone pod krawędzią i na największej wydętości brzuśca (ryc. 4e).

Cechą charakterystyczną dla tej grupy jest zupełny brak ornamentu. Jako jedyne elementy zdobnicze występują guzki i uszka. Obok dużych i małych guzków spłaszczonych na wierzchołku (ryc. 3a, b) oraz wydłużonych, pionowych, umieszczonych pod krawędzią (ryc. 3a, b), spotykamy małe, okrągłe, tzw. „główki nitów” (ryc. 4e). Charakterystyczne jest ich rozmieszczenie: na największej wydętości brzuśca lub pod krawędzią. Wszystkie rodzaje guzków są typowe dla trzeciej (Brodzany-Nitra) i czwartej (Ludanice) fazy kultury lendzielskiej na Słowacji. Formy naczyń z pierwszej grupy w Złotnikach nawiązują również do materiałów z tych dwóch okresów. Wydęte nóżki u pucharków widzimy nie tylko w ceramice typu Brodzany-Nitra³, ale też w zespołach ludanickich⁴. Profilowana misa (ryc. 3d) występuje również w obu fazach na Słowacji. Cienkościennie naczynie, o baniastym brzuścu i krótkiej rozchylonej szyi (ryc. 4c) jest pod względem formy charakterystyczne dla typu Brodzany-Nitra⁵. Znajduje się również w grupie ludanickiej⁶. Szczegółowy podział form na trzecią i czwartą fazę kultury lendzielskiej jest trudny ze względu na częste powtarzanie się wielu z nich we wszystkich fazach kultury lendzielskiej. Ogólny charakter ceramiki z I grupy w Złotnikach nawiązuje wyraźnie w stronę słowackiej trzeciej fazy lendzielskiej (typ Brodzany-Nitra), wykazując równocześnie typowe formy ludanickie. Trzeba podkreślić, że nie posiada ona form obcych tym grupom. Można więc przyjąć, że pierwsza grupa ceramiki ze Złotnik stanowi chronologiczny odpowiednik przełomu pomiędzy typem Brodzany-Nitra a starszą fazą grupy ludanickiej na Słowacji i jest z ceramiką tego okresu na Słowacji blisko związana.

Podstawą do wyróżnienia drugiej fazy materiałów eneolitycznych w Złotnikach jest nie publikowany dotychczas w całości materiał z 8 grobów w Wyciążach, pow. Kraków⁷. Stanowisko w Wyciążach znajduje się ok. 10 km na południowy

³ V. Nemejcová-Pavuková, *Sídlisko bolerazkeho typu w Nitranskom Hrádku*, „Slovenská Archeologia”, t. 12: 1964, z. 1, ryc. 11: 3.

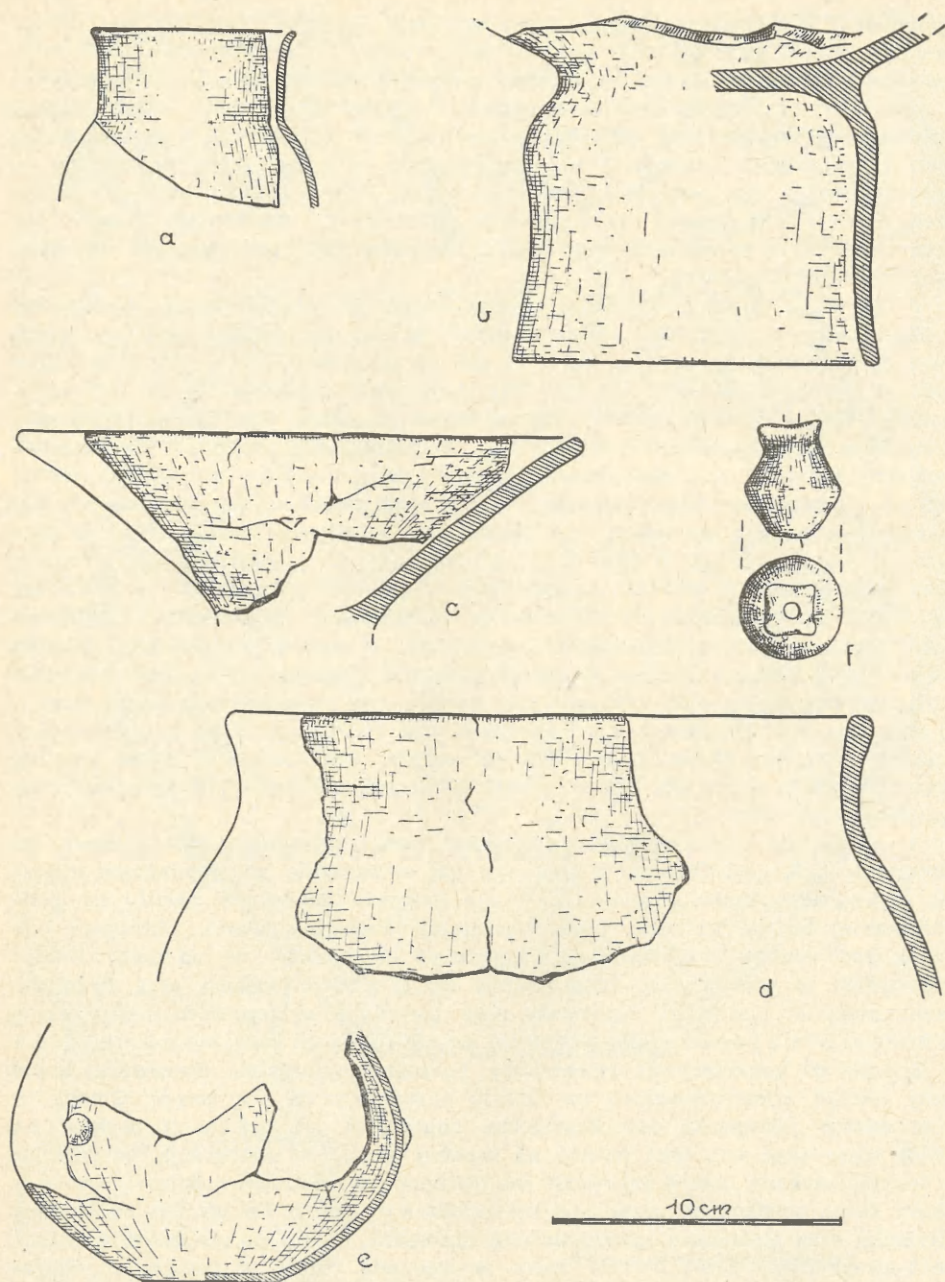
⁴ Nemejcová-Pavuková, *op. cit.*, ryc. 13: 16.

⁵ Nemejcová-Pavuková, *op. cit.*, ryc. 11: 7.

⁶ Nemejcová-Pavuková, *op. cit.*, ryc. 12: 7.

⁷ J. K. Kozłowski, *Nowe materiały do zagadnienia stosunków między terenem Polski i Węgier w epoce kamiennej*, „Archeologia Polski”, t. 5: 1960 z. 1, s. 7.

Ryc. 4. Złotniki, pow. Proszowice. Jama XXIV

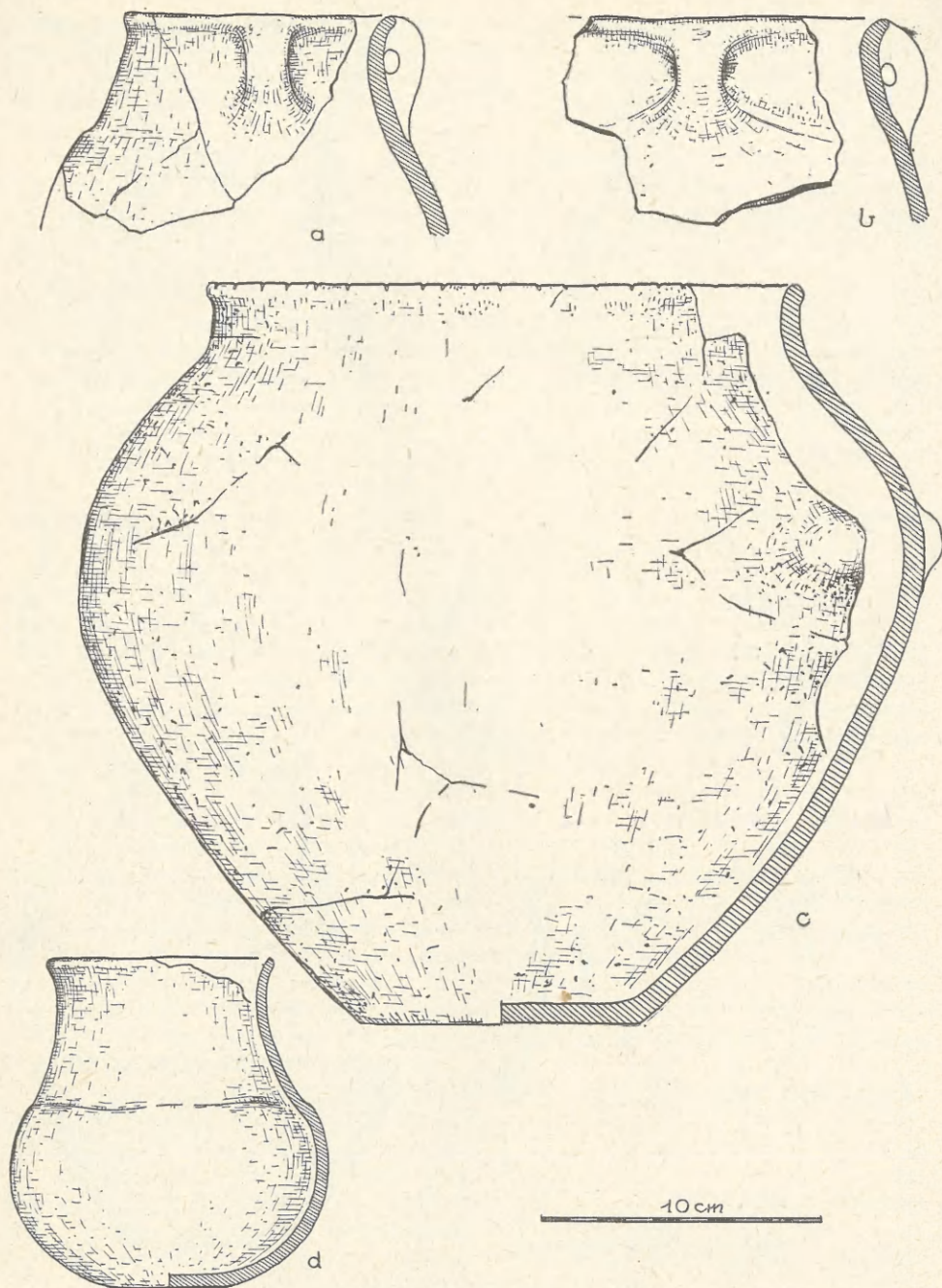
zachód od Złotnik, na tej samej terasie wiślanej. Materiał z grobów wyciąskich, stanowiący zamknięte zespoły, ma najściślejsze analogie w części ceramiki ze Złotnik. Podobieństwo występującego na obydwu stanowiskach materiału jest tak wielkie, że zważywszy jeszcze na bliskie sąsiedztwo nie sposób nie uznać chronologicznej i kulturowej jedności obu zespołów. Kilka obiektów w Złotnikach można uznać również za „zespoły zamknięte”, a przynależne do tej samej grupy kulturowej, co groby wyciąskie (np. jama 48 z 1964 roku badań, 11 i 21 z 1962 roku). Wszystkie zatem formy znalezione w tych jamach, towarzyszące naczyniom znanym już z cmentarzyska w Wyciążach, powiększają wachlarz form typowych dla występującej tu grupy kulturowej.

A oto lista form z obiektów przynależnych do drugiej grupy kulturowej w Złotnikach: 1) naczynie „mlecznikowate” z dwoma uszkami pod krawędzią i występem poniżej uszek (ryc. 5a); 2) waza szerokootworowa, z uszkami pod krawędzią i występem poniżej uszek (ryc. 5b); 3) naczynie wazowate, o lekko esowatym profilu i dość baniastym brzuścu zaopatrzonym w guzki. Krawędź naczynia nacinana (ryc. 5c); 4) pucharek z wydłużoną, zwężającą się ku górze szyjką, zgrubieniem przy krawędzi oraz plastycznym występem między szyją a kulistym brzuścem (ryc. 5d); 5) naczynie „mlecznikowate” z wydłużoną, zwężającą się ku górze szyjką, dwoma uszkami pod krawędzią oraz plastycznym występem między szyjką a kulistym brzuścem (ryc. 6a); 6) dość duży pucharek na pustej nóżce, łagodnym łukiem rozszerzającej się ku dołowi i zaopatrzonej w plastyczne zgrubienie u podstawy (ryc. 6b); 7) mały pucharek na pustej nóżce z plastycznym zgrubieniem u podstawy i stożkowatą czarką z łukowatymi występami, u nasady ozdobionymi trzema stożkowatymi guzkami (ryc. 6c); 8) czarka kulista ze zwężoną, krótką, przy krawędzi rozchyloną szyjką (ryc. 6d); 9) czarka szerokootworowa o esowatym profilu (ryc. 6e); 10) misa (ryc. 6h); 11) pucharek o wydłużonej szyi, lekko rozchylony przy krawędzi, z prawie okrągłym brzuścem (ryc. 6g); 12) amfora o baniastym brzuścu, wąskiej, zwężającej się ku górze szyi i lekko odchylonej krawędzi, zaopatrzonej w plastyczne zgrubienie (ryc. 6f).

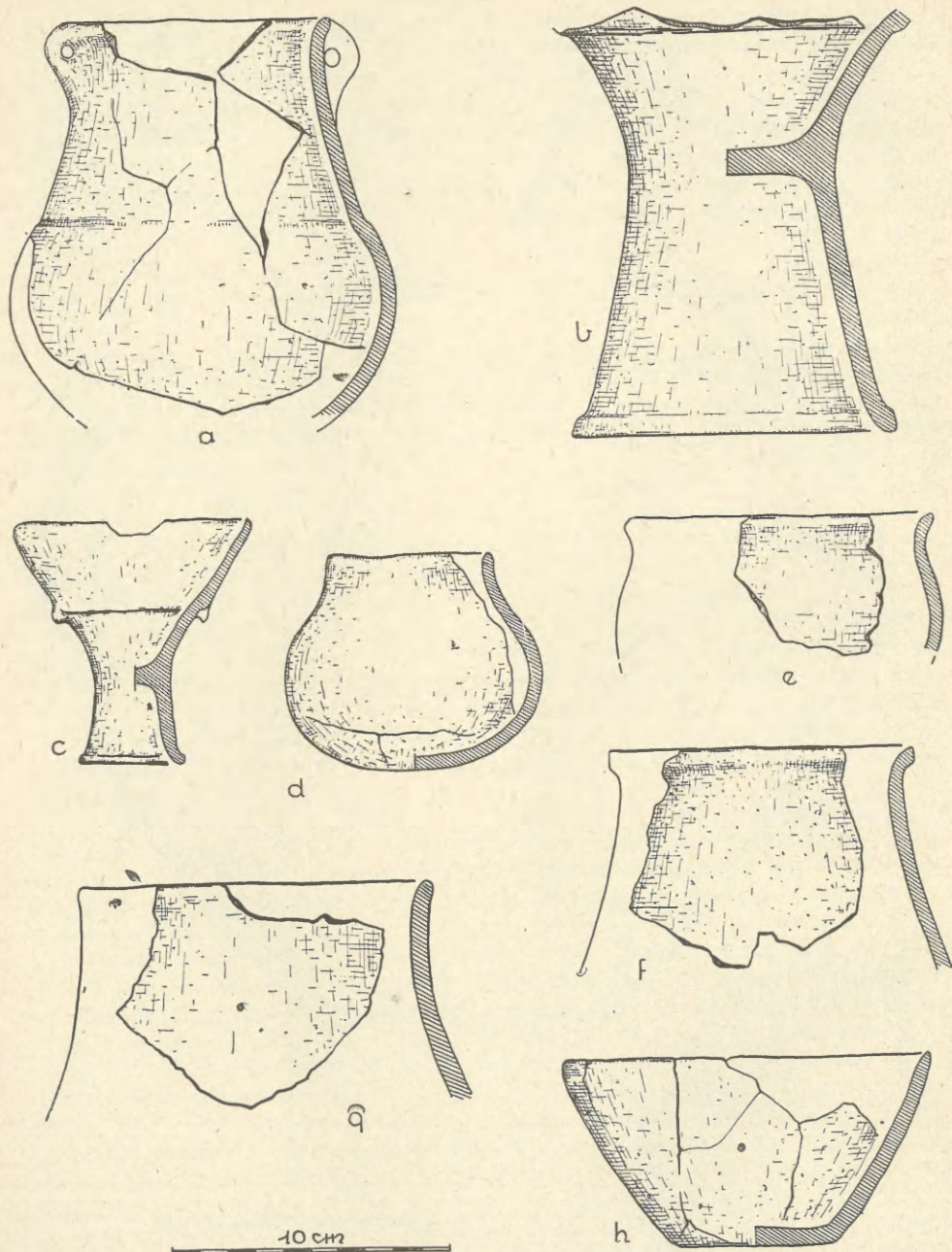
W grupie opisanych naczyń na szczególną uwagę zasługują formy opisane pod numerami: 1, 2, 4, 5. Ostatnie z nich (ryc. 6a) to naczynie przypominające mlecznik bodrogkereszturski. Prawie identyczne naczynia znalezione zostały na podkrakowskiej terasie wiślanej, poza Wyciążami także w Igołomi. Odbiegają one jednak pod wieloma względami od klasycznych mleczników. Są od nich bardziej przysadziste w proporcjach, mają krótszą szyję, silniej zwężoną przy krawędzi zaopatrzonej w plastyczne zgrubienie oraz posiadają występ oddzielający szyję od brzuśca. Mimo podobnej sylwetki wiele szczegółów różni naczynie mlecznikowate ze Złotnik od prawdziwych mleczników bodrogkereszturskich. Szczególnie dwie cechy naczyń mlecznikowatych ze Złotnik charakteryzują ten zespół. Chodzi tu o zgrubienie plastyczne pod krawędzią, znajdujące się też u pucharków na pustej nóżce (ryc. 6b), oraz występ na brzuścu. Cechy te powtarzają się również na innych formach, takich jak misy⁸ lub pucharki, w kształcie podobne do mleczników, tylko pozbawione uszek pod krawędzią (ryc. 6g). O ile występ na brzuścu mlecznika oraz plastyczne zgrubienie pod krawędzią należą do rzadkości w kulturze bodrogkereszturskiej, o tyle cechy te stanowią regułę w zespołach podkrakowskich. Na niektórych naczyniach występ na brzuścu zastępuje wryta bruzda. Natomiast w materiale podkrakowskim brak zupełnie klasycznego mlecznika bodrogkereszturskiego o silnie wydłużonej szyi, przechodzącej gładko w brzusiec. Obie opisane wyżej cechy w zestawieniu z formami „mlecznikowatymi” są zja-

⁸ Por. K o z ł o w s k i, *op. cit.*, tabl. II 3, 7, 8.

Ryc. 5. Złotniki, pow. Proszowice:
a — jama I; b — jama III; c — jama II

Ryc. 6. Złotniki, pow. Proszowice:
 a, c, j — jama 11; b, d-h — jama 22

wiskiem niespotykanym (poza sporadycznym występowaniem w kulturze bodrogkereszturskiej) w żadnej innej, znanej dotąd, grupie kulturowej eneolitu. Obie wymienione cechy szczegółowe należy więc między innymi uznać za charakterystyczne dla miejscowej ceramiki pewnego horyzontu chronologicznego, o którym będzie mowa niżej.

Następne charakterystyczne dla tej grupy naczynie to waza szerokootworowa z uszkami pod krawędzią i występem plastycznym przebiegającym u nasady szyi pod uszkami (ryc. 5b). Podobne formy znane są w kulturze bodrogkereszturskiej na Węgrzech. Identyczny występ, umieszczony w tym samym miejscu, zdobi również naczynie „mlecznikowate” ze Złotnik (ryc. 5a).

Tak więc wyżej omówione formy (ryc. 5a, b, d, 6a) zdają się szczególnie charakterystyczne dla zespołu grobowego z Wyciąż i osady w Złotnikach. Inne naczynia towarzyszące wyżej wymienionym są często spotykane w poszczególnych grupach kulturowych oraz okresach eneolitu (ryc. 5c, 6d-h). Naczynie o dość okrągłym brzuścu i zwężonej szyi rozchylającej się przy krawędzi (ryc. 6g) występuje jako forma typowa w trzeciej fazie kultury lendzielskiej na Słowacji (typ Brodzany-Nitra) oraz czwartej jej fazie — grupie ludanickiej. Pucharek na pustej nóżce (ryc. 6c) jest miniaturą pucharów kultury Tiszapolgar. Naczynie kuliste z krótką, zwężoną szyjką (ryc. 6d) znajduje ścisłą analogię w Złotej w zespole lendzielskim. Podobne miski (ryc. 6h) występują we wszystkich niemal grupach kulturowych tego okresu.

Wstępna analiza porównawcza materiałów eneolitycznej osady w Złotnikach wiąże więc znalezione tam formy przede wszystkim z kulturą lendzielską i bodrogkereszturską. Naczynia „mlecznikowate”, występujące tam również, są formą powtarzającą się w różnych wariantach w kulturach horyzontu chronologicznego współczesnego kulturze bodrogkereszturskiej. Formy te znane są z szerokiego terytorium: od południowych Niemiec po Ukrainę i od Kujaw po dolinę węgierską. Jest to obszar występowania i wpływów kultury lendzielskiej.

Badania nad kulturą lendzielską w Polsce są znacznie mniej zaawansowane niż w Czechosłowacji i na Węgrzech, gdzie podzielono ją na szereg faz chronologicznych. W Czechosłowacji podzielono ją na cztery fazy: I — lużianki, II — południowomorawska malowana, występująca na Morawach i zachodniej Słowacji, III — tzw. ceramika morawska malowana, nie malowana, występująca na Morawach współcześnie z typem Brodzany-Nitra na Słowacji i kulturą Tiszapolgar na Węgrzech, IV — grupa ludanicka na Słowacji, występująca współcześnie z kulturą bodrogkereszturską na Węgrzech. Faza ta występuje współcześnie z kulturą pucharów lejowatych fazą C2 w Jewiśowicach na Morawach, grupą balberską w Czechach, grupą Altheimer w południowych Niemczech oraz kulturą jordanowską na Śląsku i w Czechach⁹.

Pierwsza grupa ceramiki w Złotnikach (jama 47) odpowiada, jak wspomniano wyżej, starszej fazie grupy ludanickiej na Słowacji¹⁰. Druga grupa ceramiki w Złotnikach zdaje się odpowiadać chronologicznie młodszej fazie ludanickiej i silnie powiązanej z nią kulturze bodrogkereszturskiej. Zaznacza się tu specjalnie silny wpływ kultury bodrogkereszturskiej, widoczny na wyżej opisanych formach (ryc. 5b, 6a). Cechy kultury bodrogkereszturskiej, obok grupy ludanickiej, są tak wyraźne, że należałoby przyjąć zaistnienie szczególnie silnej fali ekspansji tej kul-

⁹ J. Lichardus, J. Vlădar, *Zur Problemen der Ludanice-Gruppe in der Slowakei*, „Slovenská Archeologia”, t. 12: 1964, z. 1, s. 129 i nn.

¹⁰ Lichardus, Vlădar, *op. cit.*, s. 129. Autorzy dzielą grupę ludanicką na dwie fazy, z których starsza reprezentowana jest na stanowisku Výchapy-Opatowice.

tury na miejscowy odpowiednik starszej fazy ludanickiej. Potwierdzałyby to również znaleziska fragmentów przedmiotów miedzianych, tak typowych dla kultury bodrogkereszturskiej¹¹, oraz duży wiór krzemienno retuszowany na krawędzi. Długie wióry i wykonane na nich narzędzia są zjawiskiem typowym dla kultury bodrogkereszturskiej, zjawiskiem nie spotykanym w poprzedzających ją kulturach wstęgowych. (Charakteryzują one również kulturę pucharów lejowatych oraz promienistą.)

Nawet wstępna analiza materiału wykazuje, że o ile materiały pierwszej grupy ze Złotnik są bardzo podobne do materiałów trzeciej i czwartej fazy lendzielskiej na Słowacji, o tyle grupa druga odbiega od niej znacznie. Cechy pojawiające się w grupie drugiej i różniące ją od grupy pierwszej są w uderzający sposób podobne do cech charakterystycznych dla ceramiki bodrogkereszturskiej. Niektóre z nich są również widoczne w innych grupach kulturowych omawianego okresu. Chodzi tu w pierwszym rzędzie o naczynia „mlecznikowate”, uznane za formę przewodnią danego horyzontu kulturowego. Formy te występują nie tylko w grupie ludanickiej i innych grupach kręgu lendzielskiego, lecz również w swoistym wydaniu w różnych współczesnych grupach kultury czas lejowatych (np. grupa Altheimer). Występowanie ich w Złotnikach zdaje się więc wiązać z ogólną ekspansją wpływów kultury bodrogkereszturskiej w tym horyzoncie, a nie z jej obecnością na terenie Polski południowej, jak przypuszcza J. K. Kozłowski¹². Silny wpływ tej kultury na drugą grupę ceramiki złotnickiej spowodował powstanie lokalnej grupy, którą można by nazwać złotnicką (Złotniki, Igołomia, Wyciąże, Pleszów). Obie grupy materiałów eneolitycznych w Złotnikach można łatwo ze sobą powiązać, ponieważ łączą je pewne wspólne formy i podobne gliny. Nowe, związane z wpływem kultury bodrogkereszturskiej, formy w drugiej grupie ceramicznej, występujące obok tradycyjnych, oraz ogólny ich charakter zgodny z formami danego horyzontu chronologicznego, pozwalają uznać jej bezpośrednie następstwo czasowe po zespole pierwszym.

Oprócz wyżej pokrótce zanalizowanej ceramiki w kilku jamach wystąpiły fragmenty naczyń o formach lendzielskich, lecz różniące się sposobem potraktowania powierzchni. Są one wygładzane twardym przedmiotem, pozostawiającym lśniąca ślady nie zlewające się w jednolicie gładką powierzchnię. Powierzchnia ta przypomina ceramikę kultury czas lejowatych lub promienistą. Stosunek tych zespołów do wyżej opisanych wymaga osobnej analizy.

Materiał z obiektów eneolitycznych w Złotnikach to oprócz ceramiki — kości zwierzęce, węgiel drzewny, grudy polepy (wiele z nich z odciskami konstrukcji) oraz wyroby i odpadki krzemienne. Wśród tych ostatnich uderza duży procent odpadków oraz stosunkowo dużo tłuczków i rdzeni. Znajdują się też wśród nich nieliczne fragmenty z obsydianu.

Do ciekawszych zabytków znalezionych w tym roku należą fragmenty tygielka z resztkami miedzi na wewnętrznej stronie. Pochodzi on z jamy lendzielskiej nr 52. Oprócz tego znaleziono fragment przedmiotu miedzianego. W jamie 50 znaleziono kilka zwęglonych ziaren zboża.

W bieżącym roku odsłonięto także jeden obiekt z okresu rzymskiego. Jest nim dno chaty z paleniskiem. Jak się zdaje, pochodzi ona z wczesnego okresu rzymskiego.

¹¹ N. Kalicz, *Die Pécelér (Badener) Kultur und Anatolien*, Budapeszt 1963, s. 62 i nn., s. 69.

¹² Kozłowski, *op. cit.*, s. 14 i n. O wpływie kultury bodrogkereszturskiej na tereny południowej Polski piszą też Lichardus, Vládar, *op. cit.*, s. 132.

Dalsze badania w Żłotnikach będą prowadzone przede wszystkim w celu uzupełnienia typologicznej i chronologicznej klasyfikacji materiałów lendzielskich, co pozwoli wypełnić dotkliwą lukę w naszych badaniach nad tym okresem.

*Zakład Archeologii Małopolski
IHKM PAN w Krakowie*

ANNA DZIEDUSZYCKA-MACHNIKOWA

RESULTS OF EXCAVATIONS ON A LENGYEL HABITATION SITE AT
ŻŁOTNIKI, DISTR. PROSZOWICE, IN 1964

During the third season of excavations carried out on a loess site at Żłotniki, distr. Proszowice, 26 habitation features have been explored. Of these two showed traces of the younger phase of Danubian I culture, one formed the bottom of a hut from the early Roman period, while the remaining ones contained Lengyel materials. Preliminary analysis of the Lengyel finds has allowed to distinguish two culture groups. The first included an assemblage from pit XXIV. It comprised large potsherds overlain by pieces of daub from a destroyed structure of clay. Remains from pit XXIV have allowed to reconstruct forms characteristic of the first group of the Lengyel culture at Żłotniki (fig. 3d). The second group of the Lengyel culture at Żłotniki included pots from eight graves at Wyciąże, distr. Cracow. The Wyciąże site lies on the same Vistula terrace, 10 km of Żłotniki. Its material provides the closest analogy for the finds of the second Lengyel group at Żłotniki. The pits with unmixed materials, including forms identical with those from Wyciąże, have produced 12 different types (figs. 5, 6).

The pottery of the first Lengyel group at Żłotniki has no ornaments, except for two or three warts placed under the rim and on the body. This group seems to coincide with the older phase of the Ludanice group in Slovakia. The pottery is marked by features similar to those of the third Lengyel phase in Slovakia (Brodzany-Nitra type). No forms alien to this phase have been found in this assemblage.

The second Lengyel group at Żłotniki is characterized by two types of pottery associated with the Bodrogkeresztur culture. The first group includes pots similar to the Bodrogkeresztur „milk-jugs”, though they differ in proportion and certain details (fig. 5). A wide-mouthed vase represents the second type. It has lugs under rims and a plastic projection placed under lugs, between the body and the neck (fig. 4). The same projection appears also on pots similar to „milk-jugs” (fig. 4) and on beakers (fig. 4) and bowls. That projection, the thickened rims and thickened bases of hollow-pedestalled beakers are also characteristic of the described assemblage. The above forms and details of pottery have not yet been found in any eneolithic culture and probably are typical of the local group of the Lengyel culture which might be called the Żłotniki group. It formed under the strong influence of the Bodrogkeresztur culture, which had affected the local counterpart of the older phase of the Ludanice group. In this way the loess-clad country of the Cracow region had witnessed the formation of the local Lengyel group, that coincided with the younger phase of the Ludanice group.